

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Qvæstio LXII. De perfectione Angelorum in esse gratiæ & gloriæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

nostrorum liberari, seruiamus illi in sanctitate & iustitia. At verò datam ita esse nobis, tamen absque traditione vsque ad Christi aduentum: promissio namque, præsertim ea, quæ firma est & certa, datio atque donatio dicitur, etiam ante traditionem, sumpto tamen latius vocabulo. Exponi etiam potest, datam fuisse nobis, id est, constitutam dari ante tempora secularia, id est, ex æternitate.

Ad secundum. Quod ad secundum argumentum attinet, septuaginta Interpretes in hunc modum transferunt locum illum: *Quando facta sunt astra, laudauerunt me voce magna omnes Angeli mei.* Eamque lectionem secuti ferè omnes Patres illi, qui Angelos ante mundum corporeum conditos esse affirmant, ex eo loco ea ratione suam colligunt sententiam, quasi astra vnà cum mundo corporeo sint condita, Angelique debuerint fabricam astrorum præcedere, vt quando astra Deus condebat, ex eorum officio ipsum laudare. At neque astra simul cum mundo corporeo esse cœperunt, quandoquidem quarta die à Deo fuerunt producta, vt Genes. i. Scriptura aperte docet: nec verò si cum mundo corporeo esse cœpissent, præberent ansam sufficientem, vt inde illa sententia colligeretur. In quo enim momento Angeli conditi fuerunt, ex sui, & cæterarum rerum creaturam contemplatione asurgere optime potuerunt in laudem Dei, reque ipsa assurrexerunt. Quod ad editionem vulgatam attinet, ab illis verbis: *Cum me laudabant simul omnia astra matutina*, distincta est interrogatio, vnde supplendum, repetendumque est: *Vbi eras cum me laudabant simul omnia astra matutina*, id est, matutino tempore ante lucem solis apparentem, quando aduentante iam die iucundior est eorum aspectus, & inubilarent omnes filij Dei, id est, omnes Angeli iusti? quasi dicat, nusquam tunc eras. Porro laus illa astrorum, metaphorica est communis omnibus creaturis cognitione carentibus, eo modo quo de cælis dicitur: *Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum, Dies diei eruunt verbum, &c.* & sæpe in Psalmis creaturæ omnes ad laudem Dei inuitantur: ex illis autem verbis nequaquam colligitur Angelos ante mundum corporeum fuisse factos.

Ad tertium. Ad tertium dicendum est, Luciferum ea ratione fuisse principium viarum Dei, quòd nulla creaturam eum duratione antecesserit, & quòd ipse pralatione perfectionis & dignitatis cæteras antecesserit.

Ad quartum. Ad quartum quamuis dici posset, sapientiam etiam creatam Angelorum, ea ratione posse affirmari fuisse primò creatam, quòd nihil ante eam creatum fuerit, quòdque (simul cum subiecto spectata) cætera dignitate antecedit, dicendum tamen est, locum illum de sapientia sumpta pro Filio Dei esse intelligendum: dici verò creatam, hoc est, productam ante omnia: quo pacto verbum, *creare*, sæpe vsurpatur.

Ad primam partem quinti argumenti. Ad primam partem quinti argumenti, dicendum est, si quicquam probaret, probaturam etiam, hominem conditum esse ante cæteras res corporeas, & cælos ante terram, & ita de reliquis rebus, quæ alias dignitate antecedunt, quòd tamen constat esse falsum. Pulchritudo autem vniuersi postulabat, vt omnia simul conderentur, nisi Deus sua sapientia & arbitrio elegisset res corporeas sex primis diebus fabricare propter rationes in tractatu de opere sex dierum reddendas, & propter alias, quas ipse melius, quàm nos, habet cognitatas & perspectas.

Ad secundam. Ad secundam partem dicendum est, cum à quocumque pûcto durationis imaginariæ, in quo Deus Angelos condiderit, præcesserit infinita duratio, in

qua nihil condidit, ac administrauit, eandem vim habere argumentum, siue quis dicat Angelos simul cum mundo corporeo, siue ante mundum corporeum fuisse conditos: quare cum hæreticum sit affirmare Angelos ex æternitate fuisse conditos, constat argumentum nullam vim habere. Præsertim cum ex creatione & administratione rerum nihil, vel commodi, vel perfectionis Deo accrescat.

ARTICVLVS IV.

Vtrum Angeli sint creati in cælo Empyreo.

MMVNIS conclusio Scholasticorum est, Angelos in cælo empyreo vnà cum illo fuisse creatos. Eam affirmant etiam Beda cum Strabone super illud Genes. i. *In principio creauit Deus cælum & terram.* Et plerique alij, potèstque probari creatos esse in cælo ex illo ad Coloss. i. *In ipso condita sunt vniuersa in cælis & in terra, sine Troni, sine Dominationes, &c.* Præterea quia angeli mali in cælo peccauerunt, & de cælo corruerunt, vt articulo præcedenti multis ostensum est, quare in eo erant, & in eo conditi sunt. Cùm autè simul cum mundo corporeo sint conditi, neque statim à principio Deus orbis mobiles creauerit, fit, vt in cælo Empyreo sint conditi, quòd nomine cæli Genes. i. intelligitur, dum dicitur: *In principio creauit Deus cælum & terram.* fit etiam vt Angeli, qui orbis cælestis mouent, in cælo Empyreo sint conditi vnà cum cæteris Angelis, inde verò descenderint ad mouendum orbis sibi commissos, cum primò orbis conditi sunt, & moueri cœperunt. Et fortè descensus ille, & deputatio Angelorum ad mouendos orbis, fuit post finitam Angelorum viam, atque adeò post peccatum quorundam, & beatitudinem reliquorum. Quòd si fuit ante finitam eorum viam, eos Deus sua prouidentia deputauit, quos præuidit pro sua libertate non lapsuros.

QVÆSTIO LXII.

De perfectione Angelorum in esse gratiæ & gloriæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum Angeli fuerint in sua creatione beati.

RIMA conclusio est. Angeli statim ac creati sunt, fuerunt beati beatitudine naturali, quæ in ea cognitione & contemplatione Dei optimi maximi, quæ naturaliter haberi potest, est posita. Probat, quia in instanti, in quo creati sunt, seipsos perfectè cognouerunt, & in seipsis causam primam Deum optimi maximum, à quo conditi sunt, attributaque omnia, quæ de eo naturaliter cognosci valent.

Secunda conclusio. Angeli non fuerunt creati beati beatitudine supernaturali, quæ in visione diuinæ essentiæ consistit: quoniam ab hac semel accepta nullus decidere potest: Angeli autem mali deciderunt ab eo statu, in quo conditi sunt, vt ex Scripturis sanctis constat: ergo non fuerunt in eo beatitudinis statu producti.

Sunt tamen nonnulla animaduertenda. Primum est. Licet omnes Angeli (etiam qui corruerunt) fuerint

fuerint beati beatitudine speculatiua naturali ante peccatum, manseritque in eis cognitio illa naturalis, quam ante peccatum habuerunt, simpliciter tamen, nec beatitudine naturali, etiam cōtemplatiua, dāmones dicēdos esse beatos. Tum quoniam beatitudo naturalis cōtemplatiua moralem beatitudinem (quae in dāmonibus non manit, supponit, & praequirat tamquam conditionem, dispositionem, ornamentum, atque connexum quoddam, sine quo cognitio, & cōtemplatio naturalis, esto sublimis sit, beatitudinis nomen non meretur. Vnde Aristoteles postquam explicat in libris Ethicorum felicitatem actiuam nouem prioribus libris tamquam fundamentum, dispositionem, & annexum quoddam felicitatis cōtemplatiuae: decimo libro de cōtemplatiua felicitate differit. Tum etiam quoniam dāmones ex cōtemplatione & cognitione naturali Dei, nullum gaudium, nullamque delectationem recipiunt, eō quod cruciatus, & poena eos delectari nō sinat, Deūque in poenam iustam subtrahat concurrentium suum generalem, ne ex tali cōtemplatione delectatio aliqua in eis oriatur: quis autem eiusmodi cōtemplationem efficere quemquam beatum dicere audeat? Praesertim cum ex sua nequitia, inordinationeque voluntatis, ex tali notitia in odiū Dei exardescant, & in tristitiam de perfectionibus, quas in eo cognoscunt; quod sit, vt ex praua ipsorum dispositione eiusmodi cognitio potius in maiorem eorum miseriam, quam felicitatem cedat.

Dāmones dicēdos esse beatos non esse beatos etiam beatitudine naturali cōtemplatiua.

Angelos omnes in beatitudine super naturali infra Dei visionem fuisse conditos.

Secundum est, Angelos non solum fuisse conditos in beatitudine, tam morali, quam cōtemplatiua naturali, sed etiam in supernaturali infra beatam, idque propter habitus supernaturales tam fidei, sapientiae, &c. ex parte intellectus, quam caritatis, spei, &c. ex parte voluntatis, vt in sequentibus patebit. Vnde de Lucifero sub persona Regis Tyri Ezech. 28. dicitur: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, perfectus decore, in delictis Paradisi Dei fuisti, omnis lapis pretiosus operimentum tuum. Tu Cherub extensus, & protegens, & posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti, perfectus in vis tuis a die conditiōis tue, donec malitia inuenta est in te. Vnde Angeli mali ante peccatum, Deum caritate supernaturali dilexerunt, & ex felicitate morali, & speculatiua tam naturali quam supernaturali gaudium maximum & delectationem perceperunt, vt non immerito beatus Iudas in sua canonica felicitissimum illum statum appellauerit principatum, dicens: Angelos, qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, vinculis aeternis, &c. De eiusmodi supernaturali felicitate intelligendum est illud Gennadij de Ecclesiasticis dogmatibus, cap. 59. Angeli qui in illa, qua creati sunt, beatitudine perseverant, & alia similia aliorum Patrum.

ARTICVLVS II

Utrum Angelus indigerit gratia ad hoc, quod conuerteretur ad Deum.

CONCLUSIO est, Angelus ex suis naturalibus diligere potuit Deum dilectione naturali: vt tamen conuerteretur ad Deum per dilectionem vitae aeternae commensuratae, per quam proinde vitae aeternae efficeretur dignus, necessaria illi fuit gratia supernaturalis. Lege quae diximus in Concordia quaest. 14. artic. 3. à disputat. 3.

Angeli ex sua naturali dilectione potuerunt Deum super omnia delectatione naturali.

ARTICVLVS III

Utrum Angeli sint creati in gratia.

ERMO est de gratia gratum faciente. Angelos non fuisse creatos in gratia affirmat Hugo de sancto Victore lib. 1. de Sacramentis par. 1. cap. 19. & 22. Rupertus 1. de Trinitate, cap. 16. Magister in 2. distinct. 52. & duabus praecedentibus. Alexander Alensis 2. par. quaest. 19. memb. 2. D. Bonauentura in 2. distinct. 4. artic. 1. quaest. 2. Richardus ibidem artic. 2. quaest. 2. Argentinas dist. 5. artic. 2. Marfilus in 2. quaest. 4. artic. 1. Gabriel verò in 4. dist. 5. q. 1. artic. 2. hanc & contrariam sententiam vt probabiles defendit. Scotus autem dist. 5. quaest. anceps videtur esse. Quo loco obserua, hos autores non solum fuisse arbitratos, Angelos malos non fuisse creatos in gratia, sed etiam nunquam eos gratiam habuisse. Scotum excipio, qui hac de re anceps etiam est. De primo autem parente Doctores praedicti affirmant communiter in 2. dist. 29. eum non fuisse quidem creatum in gratia, eam tamen habuisse ante peccatum.

Angeli ex primum parentem non fuisse creatos in gratia qui affirmat.

Probant primò suam sententiam. Quoniam Deus non sanctificat creaturam vsunt liberi arbitrij habentem, nisi ipsa semetipsam ad gratiam disponat, & praeparet per bonum vsuum sui arbitrij: ergo Deus neque Angelos, neque primum parentem creauit in gratia: sed primum parentem iustificauit post illius creationem, ipso prius bene vrente suo libero arbitrio: Angelos verò malos, qui nunquam bene vsi sunt libero arbitrio, nunquam iustificauit. Secundò, si Angeli creati fuissent in gratia, sanè gratia non minùs esset eis naturalis, quam species eis in instanti, in quo sunt conditi, infusa: sed gratia nulli creaturae est naturalis: ergo Angeli non sunt creati in gratia.

Secundò.

Tertiò, Ioannes Papa, cap. Viss. 16. quaest. 2. de diabolo ait: *Dolet & erubescit caritatem, quam in celo nequisit habere, homines constantes ex lutea materia tenere in terra*: ergo diabolus nunquam habuit caritatem & gratiam: si namque habuisset, quiuisset vtique eam habere.

Tertiò.

Quartò, quoniam Gregor. 32. Moralium, cap. 18. iuxta impressionem Patris sem anni 1571. & iuxta vetustiorum, cap. 25. eiusdem lib. 32. exponens illud Ezechiel. 28. *Aurum quoque decoris tui, & foramina tua, in die qua conditus es preparata sunt*, de Lucifero ait: *Huius lapidis foramina preparata sunt, quia videlicet capax caritatis est conditus, quae, si replevi voluisset, stantibus Angelis, tamquam positis in Regis ornamento lapidibus, potuisset inherere*. Et nonnullis interiectis infert: *Habuit ergo lapis iste foramina, sed per superbiam vitium caritatis auro non sunt repleta*: censet ergo Gregorius, nunquam in Lucifero fuisse caritatem & gratiam, & pari ratione neque in alijs Angelis, qui cum illo corruerunt.

Quartò.

Contraria sententia, quae dicit Angelos & primum parentem creatos fuisse in gratia, est D. Thom. quo ad Angelos quidem hoc loco, quoad primum verò parentem inferius quaest. 95. artic. 1. Gratiani de poenitentia dist. 1. per multa capita, praesertim cap. Citius, quo ad Angelos, & cap. Tolle caritatem, quo ad primum parentem. Eandem tenent Durandus in 2. dist. 4. quaest. 2. Maior ibidem quaest. vnicā. Albertus Magnus dist. 3. Gregorius ibidem quaest. 1. artic. 3. conclusione 1. Scotus 1. de natura & gratia, cap. 5. & plerique alij, estque nobis amplectēda. Sunt verò multa

Contraria sententia vera est.

multa Scripturae testimonia, quae eandem videntur sonare sententiam. Et in primis duo illa Ezechiel. 28. & beati Iudae articulo praecedente relata. Vnde Gregor. 2. Moralium, cap. 8. exponens locum illum Ezechielis: *Quid boni, inquit, non habuit Lucifer, si signaculum Dei similitudinis fuit. Praeterea Ioan. 8. de Lucifero dicitur: In veritate non stetit: fuit ergo aliquid quando in veritate ambulare in veritate, & stare in veritate, in Scripturis esse in gratia, iuxta illud 1. Ioan. 3. Non diligimus verbo & lingua, sed opere & veritate. In hoc cognoscimus, quoniam ex veritate sumus. Et illud 2. Ioan. Gaudium sum valde quoniam inveni de filiis tuis ambulantes in veritate. Et epist. 3. Maiorem horum non habeo gratiam, quam ut audiam filios meos in veritate ambulare, & 1. ad Corinth. 1. Qui stat, videat ne cadat, & 4. Reg. 20. Obsecro Domine, memento queso quomodo ambulauerim coram te in veritate.*

Hanc eandem sententiam confirmat multorum Patrum testimonia. Basiliius in illud Psal. 32. *Verbo Domini caeli firmati sunt, Angelos, inquit, initio esse sent, Verbum opifex omnium condidit: sanctificationem vero simul impendit ipsis Spiritus sanctus. Et paucis interiectis: In prima, inquit, constitutione, & quasi quadam consensione sua substantiae, simul infusam habuerunt sanctitatem. Augustinus, 11. de ciuitate Dei: Nullo, inquit, modo secundum aliquod temporis spatium prius erant illi spiritus tenebrae, quos Angelos dicimus, sed simul, ut facti sunt, lux facti sunt, non tamen ita tantum creati, ut quoquo modo essent, & quoquo modo viuerent, sed etiam illuminati, ut sapienter beatique viuerent. Ab hac illuminatione auersi quidam Angeli non obtinuerunt excellentiam sapientiae, beatamque vitam, quae proculdubio non nisi aeterna aeternitatisque sua est certa, atque securae: sed & rationalem vitam licet insipientem, sic habent, ut eam non possint amittere, nec si velint. Quatenus autem antequam peccassent illius sapientiae fuerint participes, definire quis potest. Et 12. de ciuitate Dei, cap. 9. Deus, inquit, in Angelis simul erat condens naturam, & largiens gratiam. Hieronymus in illud Osee, cap. 3. Dilexerunt vinicia vuarum de filiis Israel, ait: Pristinam gratiam perdidit: sicut demones, qui lapsi de propria dignitate, & nihil antiqua gratia possidentes, aridi sunt, & veteri fecunditate marcentes. Damascenus 2. lib. fidei Orthodoxa, cap. 3. Per Verbum Dei, inquit, creati sunt Angeli, & per sanctificationem Spiritus sancti perfecti, pro sua dignitate, & ordinis ratione illuminationem & gratiam participantes. Cyrillus 6. lib. in Ioan. cap. 6. sic ait: In veritate non stetit, quia prolapsus est a veritate, nec voluit manere in sua originis sanctitate, a iusto & bono Angelo diabolus factus est. Gregorius 32. lib. Moralium, cap. 18. de Lucifero ait: In medio ignitorum lapidum ambulauit, quia inter Angelorum corda igne caritatis succensa clarus gloria conditionis exstitit.*

De primo parente multas auctoritates sanctorum refert Magister in 2. dist. 19. cap. 2. Quod fuerit in gratia ante peccatum. Accedit definitio illa Ecclesiae in Concilio Tridentino, sess. 5. §. 2. *Si quis non confitetur primum hominem Adam cum mandatum Dei in Paradiso fuisse transgressus, statim sanctitatem, & iustitiam, in qua constitutus fuerat, amisisse, anathema sit. Et §. 1. Si quis Adae preuersionem sibi soli, & non eius propagini asserit nocuisse, & acceptam a Deo sanctitatem, & iustitiam, quam perdidit sibi soli, & non nobis etiam eum perdidisse, anathema sit. Quod vero primum parens non solum fuerit in gratia ante peccatum, sed etiam in ea fuerit creatus, probari potest. Quoniam paruuli non alia de causa contrahunt peccatum originale, nisi quia primo parenti collata fue-*

Originalis
peccati cur
in nos trans-
fundatur.

rat gratia, tamquam donum naturae radice & truncato, ex quo tota natura humana erat propaganda, collatum: quia enim ipsi, & nobis gratia fuerat collata, seipsum, & nos suo illo peccato eam indignos effecit. Atque haec est ratio, quare solum primum peccatum primi parentis, quo illa amissa est, in nos deriuetur: reliqua vero minime: gratia ergo a Deo collata Adamo erat donum naturae, & non personae, ac proinde quemadmodum in nos sine vlla nostra dispositione ac mortali liberi arbitrii simul cum natura erat deriuanda, paruulique in statu innocentiae forent in gratia nascituri, sic etiam primo parenti collata fuit simul cum natura absque vlllo motu liberi arbitrii ipsius praecedente. Ac sane par est ratio quod eodem modo collata fuerit Angelis. Praeterea paruuli, qui discedunt sine baptismo incurrunt poenam damnationis, quae in carentia visionis diuinae essentiae est posita, ut ex cap. *Maiores cause*, de baptismo & eius effectu constat: sed carentia visionis diuinae essentiae non esset poena pueris, nisi ad illam habuissent ius per gratiam ipsis in primo parente collatam, quam primus parens sibi, & ipsis amisit, ut patet, quia si paruulus nasceretur in puris naturalibus, & discederet ab hac vita, antequam perueniret ad vsum rationis, carentia visionis beatificae non esset poena in eorum: ergo Adam habuit gratiam ante peccatum, sibi & posteris suis collatam tamquam donum naturae, & ob id sine vlla sui dispositione. Accedit Anacletus, qui epistola sua prima decretalis eleganter explicat primos parentes in gratia, virtutibusque omnibus repletos, fuisse conditos: tuncque hominem plus esse ad similitudinem Dei, qui caritas est, quando gratia, caritate, & virtutibus omnibus est repletus: & quia primi parentes tales sunt conditi, ait Genes. 1. dicitur conditos, ad imaginem & similitudinem Dei. Subiungiturque: *Quas virtutes, quanto plus quisque in seipso habet, tanto propior est Deo, & maior est, ac sui conditoris gerit similitudinem.* Et infra: *Quapropter quisque diligentius attendat primae conditionis suae excellentiam, & venerandam sanctae Trinitatis in seipso imaginem agnoscat, honorumque similitudinem diuinam, ad quam creatus est, nobilitatem morum, executionem virtutum, dignitatem meritorum habere contendat, ut quando apparuerit qualis sit, tunc similis ei appareat, qui se mirabiliter ad similitudinem suam in primo Adam condidit, & mirabiliter in secundo reformauit.* Gregorius autem loco citato infert optime, tanto abundantiora & praestantiora dona collata fuisse Lucifero est, quanto constituitur, quanto o Adamo, quanto plus est, creatum esse signaculum similitudinis Dei, quam factum solum esse ad imaginem & similitudinem Dei. Vnde: *Quid, inquit, non habuit, qui signaculum Dei similitudinis fuit.* Ex dictis constat non esse tutam in fide, imò errorem esse in fide post definitionem Concilii Tridentini, sententiam Marfilij in 2. q. 16. art. 6. & Paludani in 4. distinct. 27. q. 4. artic. 4. conclus. 1. asserentium, primum parentem non habuisse gratiam ante peccatum.

Superioribus rationibus, quibus ostensum est tam Angelos, quam primos parentes conditos fuisse in gratia, accedit ratio quam tangit D. Thomas hoc loco. Nempe, sicut Deus res ceteras in esse perfecto produxit, eiusque semina indidit (aut certe virtutes, quibus in eis semina essent) vnde similia viuentia efficerentur, consonum sic esse, ut creaturas intellectuales, liberisque arbitrio praeditas, produxerit perfectas, ac cum semine vitae aeternae, quo cum finem, ad quem condebantur, valeret promerere: immo di autem semen est gratia, ut ex illo 1. Ioan. 3. *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen*

ais in eo manet, est manifestum. Licet enim Deus creaturas libero arbitrio praeditas non condiderit cum ultimo fine, tum quod exercere prius eas vellet, & quasi periculum multo illis esset propriis meritis ad eum pervenire: condecens fuit, ut cum omnibus mediis, ad eum finem propriis operibus promerendum, necessariis eas condiderit: gratia autem non est finis ultimus, sed medium ad eum, atque ad proprium meritum necessarium.

Ad primum argum. parva opposita.
Ad primum argumentum in contrarium dictum est, antecedens solum esse verum de creatura, quae per peccatum amisit iustitiam & gratiam, debetque de statu peccati transire ad statum iustitiae: condecens naque est, ut plus Deus ab eo exigat, qui per peccatum iustitiam amisit, quam ab eo, qui nunquam illam demeruit: & plus ab eo exigat, qui per proprium actum, quam ab eo qui per alienum eam amisit. Vnde aequissimè constituit Deus, ut qui peccando per proprium actum liberi arbitrij nostri, aut primi parentis, ab eo recessimus, cooperando per proprium actum, Deo ipso adiuvante, aut certe per actum alterius, quis sacramentum applicet, quo pacto pueri ante usum rationis iustificentur, ad eum redeamus. Quamvis enim Deus eas tabulas dolauerit & aptauerit, in quibus ante peccatum filiorum Israel legem scripsit: eas tamen, in quibus secundò legem cōscripsit, prioribus ob populi scelus à Moyse contractis, dolatas iam & aptatas sibi tradi iussit, plus aliquid post peccatum ab hominibus exigens, ut illud idem beneficium conferret.

Cur modò post peccatū plus à nobis Deus exigat.
Sunt qui velint, primam gratiam collatam Angelis in instanti, in quo sunt conditi, non fuisse illis collatam sine propria dispositione eorum per suum liberum arbitrium, imò pro qualitate dispositionis cuiusque plus vel minus gratia fuisse illis collatam: non secus ac nobis adultis, dum à peccato resurgimus, confertur prima gratia praevia nostra dispositione per nostrum liberum arbitrium, & pro quantitate, & qualitate dispositionis. Addunt hi autores, actum quo tam nos, dum à peccato resurgimus, ad primam gratiam ultimò disponimur, quam Angeli in primo instanti ad primam gratiam seipsos disposuerunt, emanare efficienter ab ipsa gratia, atque adeò esse posteriorem illa in genere causae efficientis: esse verò priorem illa in genere causae materialis, & dispositivae.

Quorundam sententia de dispositione Angelorum ad primam gratiam.
Longè probabilius existimo Angelos sine vlla praevia sua dispositione gratia accepisse, idque probat ratio D. Thomae hoc loco, & reliqua quae dicta sunt, neque contrarium docet articulo sequenti, ut ibi dicemus: Non dubito etiam dispositionem ultimam nostram ad primam gratiam non emanare efficienter à prima gratia, quatenus est dispositio, sed per auxilia alia particularia adiuvari liberum arbitrium nostrum, ut se disponat ad primam gratiam, ut in Concordia quaest. 14. artic. 13. disputat. 44. ostensum est.

Angeli sine vlla praevia dispositione gratia fuisse collatam.
Ad secundam. Ad secundum neganda est sequela: ordo enim, finisque naturalis, ad quem Angeli conditi sunt, postulat, ut infundantur eis species, ut quaest. 5. art. 2. explicatum est, & ideo sunt eis naturales: verò nec naturalis ordo, nec finis naturalis postulat, ut eis infundatur gratia, quae ad finem supernaturalem conducit.

Ad tertium.
Ad tertium dicendum est, sensum illorum verborum esse, nequiuisset illam habere, postquam eam amisit: quia non est ei datus locus poenitentiae. Vel certe nequiuisset habere caritatem consummatam perseverantem usque ad terminum vitae, quam

A homines in terra tenent.

Ad quartum dicendum est, apertissimè Gregorium eo loco docere, Luciferum creatum esse in gratia, ut ex aliis, quae ex eodem Gregorio eo loco retulimus, est manifestum. Quod autem illis verbis tradit, hoc sensu accipi debet: iuxta verba illa Prophetarum, praeter aurum caritatis, in quo primò Lucifer conditus est, concepit Gregorius Luciferum instar lapidis pretiosi, in quo foramina quaedam sint facta, quibus filum auri inferatur, & affigatur vestimento vna cum aliis pretiosis lapidibus, huiusmodi autem filum auri, quo Lucifer vna cum aliis Angelis iustis foret inferendus, erant bona opera meritoria, & caritas perseverans usque ad terminum vitae: huius caritatis ait Gregorius Luciferum fuisse capacem, & hanc non habuisse: & ideo foramina illius fuisse vacua hac caritate.

Ad quartum.

ARTICVLVS IV.

Utrum Angelus creatus suam beatitudinem meruerit.

CONVENIUNT omnes, Angelum suam meruisse beatitudinem, asseuerareque contrarium non solum temerarium, sed & periculosum esse in fide. Propter rationes namque, quas articulo praecedente reddidimus, & alias ipsi melius, quam nobis notatas, merito constituit Deus, non aliter puris creaturis, quae usum liberi arbitrij haberent, suam beatitudinem conferre, quam ex propriis earum meritis gratia ipsius suffultis. Dixi, puris creaturis, propter Christum Dominum, de quo tertia parte est disputandum, merueritne gloriam suae propriae animae. **D** Addidi, quae usum liberi arbitrij, propter eos, qui ad usum liberi arbitrij non perveniunt. Hi namque meritis Christi, sibi per sacramenta applicatis, in vitam aeternam absque meritis propriis pervenire possunt.

Tota autem controversia est, utrum Angeli meruerint suam beatitudinem, antequam eam consecquerentur. Quidam (ni fallor propter Augustini de cognitione matutina Angelorum, & propter aliam ipsius quam quorundam aliorum Patrum testimonia) arbitrati sunt, Angelos non habuisse gratiam ante beatitudinem: & quia non datur meritum vitae aeternae sine gratia, in duas opiniones divisi sunt. Quidam eorum dixerunt, simul duratione Angelos in instanti, in quo primò fuerunt beati, & suam promeruisse beatitudinem, & fuisse beatos, sed prius natura eam commeruisse, quam essent beati: non secus ac nos, cum à peccato resurgimus, simul duratione suffulti auxilio diuino disponimus nos ad primam gratiam, eamque consequimur, cum tamen prius natura nos ad eam disponamus, quam eam consequamur. Alij verò dixerunt, Angelos per opera, quae erant exhibitura, quando in ministerium propter eos, qui hereditatem capiunt salutis, mitterentur, nosque custodirent, meruisse gloriam, consecutos esse gratiam, atque adeò premium in eis fuisse ante meritum: non secus ac quando miles accipit equum aut arma, quibus militet, is premium militiae futurae, premium antecedit meritum.

Opinio eorum qui negat in Angelis meritum praevium.

F Quò loco illud obiter admonerim, cauendum errorem Origenis homil. 20. & 24. in Numeros: & 35. in Lucam, quibus in locis affirmat, Angelos sanctos in nostram custodiam deputatos non solum mereri nos ritè custodiendo, sed etiam demereri, posseque peccare nos segniter custodiendo, indeque

Origenis error non canōnicus.

indéque fore iudicandos, & hinc habere dependentiam, vt in futurum faciem Patris videant. Id namque vel est contra illud Matth. 18. *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei*, vel certè contra rationem visionis beatifica, beatitudinisque Angelorum, quæ non minùs sempiterna est, quàm nostra, postquam semel fuerit adepta. Vnde Augustinus in Enchiridio, cap. 57. *Sed de illa, inquit, Ecclesia, qua in caelis est, affirmare quid possimus, nisi quòd, nullus in ea malus est, nec quisquam deinceps de illa cecidit, aut casurus est, ex quo Deus Angelis peccantibus non pepercit.* Et 11. de Ciuitate Dei, cap. 13. *Proculdubio, inquit, multò durius nunc putare Angelos sanctos aeterna suæ beatitudinis incertos, & ipsos de semetipsis ignorare, quòd nos de illis per Scripturas sanctas nosse potuimus. Quis enim Catholicus Christianus ignorat, nullum nouum diabolum ex bonis Angelis vltimus futurum? veritas quippe in Euangelio sanctis fidelibus promittit, quòd erunt æquales Angelis Dei: quibus etiam promittit, quòd ibunt in vitam aeternam. Porro autem si nos certi sumus, numquam nos ex illa immortalis felicitate casuros: illi verò certi non sunt, iam potiores, non æquales eis erimus: sed quia nequaquam veritas fallit, & æquales eis erimus, profectò etiam ipsi certi sunt suæ felicitatis aeternæ.* Et Fulgentius de fide ad Petrum 3. tomo operum Augustini: *Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnem creaturam naturaliter mutabilem à Deo incommutabili factam, nec tamen posse quemlibet sanctorum Angelorum in deterius mutari, quia sic acceperunt aeternam beatitudinem, qua Deo stabiliter perfruuntur, vt ea carere non possint.* Errorem Origenis videtur amplecti Hieronymus lib. 2. Comment. in Michæam in illa verba 6. cap. *Surge, contende iudicio aduersus montes.* Sixtus Senensis lib. 5. Bibliotheca annotat. 126. Hieronymum excusare vult, quòd ex aliorum sententia loquatur.

Priorem ex duabus sententiis relatis secutus est D. Thomas cum aliis in 2. dist. 5. quaest. 2. artic. 2. & quodlib. 9. artic. 8. sed eam hoc loco retractauit. Vide Capreolum in 2. dist. 7. q. 1. art. 1. concl. 2. Posteriorem verò secutus est Magister in 2. dist. 5. c. vlt. Neque eam reputat improbabilem D. Bonauentura eadem dist. q. vlt. licet oppositum amplectatur. Quidam argumentantur pro opinione Magistri. Primò, quoniam Angeli per bona opera, quæ liberè nobis propter amorem Dei exhibent, aliquid merentur, sed non merentur præmium, quod de nouo accipiant: ergo præmium quod à principio acceperunt. Secundò, magnum præmium non datur nisi pro magnis & multis meritis: sed Angeli ante gloriam, nec magna, nec multa merita habuerunt: eò quòd duratio, quæ gloriam eorum antecessit, fuerit admodum breuis, & difficultas in operando nulla, cum ergo acceperint magnam gloriã & præmium, consequens est vt eam non meruerint nisi per sequentia opera.

Neutra harum duarum opinionum probatur à Doctoribus. Vnde meritò cõmunis eorum opinio est, Angelos priùs duratione meruisse præmium & gloriam, & postea in termino viæ eam fuisse acceptos. Quæ sanè opinio, & intellectu est facilis, & rationi consentanea: cõsonum quippe est, vt quemadmodum Deus vnicuique nostrum certum tempus viæ præscripsit, in cuius termino præmium aut pœnam pro meritis aut demeritis confert: sic quoque Angelis certum viæ præscripserit spatium, quo finito, aut pœna mulcæret, aut præmio pro meritis eos afficeret. Obserua vtamque opinionè ex mente ferè omnium suorum autorum supponere, Angelos non fuisse conditos in gratia. Cum autem ar-

Articulo præcedente contrarium ostendimus, inde etiam vtique euerfa relinquitur.

Posterior, quæ est Magistri, minùs probati solet à Doctoribus, quàm prior. Primò, quoniam si per opera, quæ consequuntur gloriam, merentur Angeli vitam aeternam (vt laudes, quas Deo liberè concinunt) pro his etiam vitam promerentur aeternam: quare cum hæc per totam aeternitatem sint multiplicanda, merentur præmium infinitum: quod est absurdum. Secundò, quia neque damnatis pro malis operibus, quæ liberè præstabant in perpetuum, vt pro blasphemis, &c. accrescit pœna, neque hominibus beatis gloria pro bonis operibus, quæ post gloriam adeptam similiter exercebunt liberè, eò quòd sint iam extra viæ statum, ac proinde merendi & demerendi: alioquin, & illis gloria, & istis pœna accresceret sine villo termino. Vnde Christus Ioan. 10. *Veni, inquit, nox quando nemo poterit operari, quod scilicet in præmium cedat, eaque in fine viæ adueniente, reddetur denarius diurnus iis qui in vinea militantis Ecclesiæ laborarunt: ergo pari ratione Angeli sancti per opera bona, quæ post gloriam acceptam exhibebunt, nõ merentur præmium essentiale.* Hinc intelliges, priuilegium & miraculum fuisse in Christo, quòd simul esset comprehensor & viator, vt redimere posset genus humanum. Tertio, quoniam si per bona opera præuisa promereri possent gloriam, pari etiam ratione possent promereri gratiam: vnde sequeretur, primam gratiam cadere sub meritum, atque adeò gratia iam nõ esset gratia, vt Paulus ad Rom. 11. argumentatur. Quare non satis tutam iudico eam sententiam. His accedit præmium sempiternæ beatitudinis suapte natura, ac proinde de lege ordinaria subleui meritum: cum ergo nulla fuerit ratio, quare Angelis præmium ante meritum Deus contulerit: sit, vt priùs eos constitueret in via, & pro quãtitate meritum, quæ sua libertate in via compararunt, in termino illius affecerit eosdem præmio.

Priorem opinionem, licet minùs ea à Doctoribus improbetur, quàm posterior, certè non solum falsam, sed & parum tutam in fide esse arbitror: neque est eadem ratio, vt sicut vltima dispositio ad gratiã coniuncta esse potest cum prima gratia in eodem temporis puncto: sed priùs natura, quàm gratia adfit: sic quoque, actus meritorius coniunctus esse possit in eodem temporis puncto cum visione beatifica, vt quaest. sequenti artic. 6. fiet manifestum.

Ad primum ergo argumentum, quo opinio Magistri confirmabatur, neganda est maior, si sit sermo de præmio essentiali: sunt enim extra statum viæ, atque adeò extra statum merendi & demerendi, eò quòd nihil mali iam tunc efficere possint: sicut damnati, cum sint extra viam, nihil boni moralis attingere possunt: quocirca beati illis operibus in eo statu non merentur præmium essentiale.

Atque hinc etiam soluitur argumentum illud, quod sit sumpta similitudine ex milite, cui ante militiam equus, aut arma traditur in pretium, ac præmium militiæ futuræ: huiusmodi namque præmium nihil pugnat cum merito futuro, nec ex natura rei illud impedire valet: præmium autè essentiale beatorum pugnat cum merito illius, quòd sit post illud comparatum: eò quòd ex natura rei constituat eum, qui illud habet, extra viam, reddatque eum impotentem ad peccandum.

Ad secundum dicendum est, ad magnum præmium non tam requiri multa opera quàm magnam gratiam Dei, & magnum conatum ac feruorem in operando.

MOL
D. V. V.

Magistri opinio. Suadetur à quibusdam primò.

Angeli priùs duratione beatitudinis meruerunt, quàm eam sine consecuti.

Impugnatio

Priuatione

Ad primum

Beati

Ad primum

operando, quæ duo Angeli habuerunt, & idcirco habita ratione gloriæ, quam sine propriis meritis pro magnitudine gratiæ gratis simul cum natura sibi donatæ acceperunt, vno aut paucis actibus, tam nobilibus quàm Angeli pro nobilitate, viribusque suæ naturæ elicere potuerunt, sine vlla ex parte operis difficultate, mereri potuerunt plus præmij, quàm nos multò pluribus actibus nostris mereamur. Non est tamen negandum, multos esse, ex hominibus iustis, qui in merito & præmio multos Angelos excedant, & aliquos esse inter eos, præsertim Dominam nostram, qui omnes excedant.

Nonnulli homines Angelis omnibus præmio excellunt.

ARTICVLVS V.

Vtrum Angelus statim post vnum actum meriti beatitudinem habuit.

Ic articulus commodius discutitur cum artic. 6. questionis sequentis.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Angeli sint consecuti gratiam, & gloriam secundum quantitatem suorum naturalium.

D. Thomas & Magistri sententia.

Divvs Thomas hoc loco, tamquam rationi magis consentaneum, affirmat cum Magistro in 2. dist. 3. Angelos, quò inter se sunt perfectioris naturæ, eò plus gratiæ & gloriæ fuisse consecutos. Tum quod rationi congruat, vt Deus quò perfectiores naturas Angelicas condebat, eò ad altiores gradus gratiæ & gloriæ, eas ordinauerit, atque adeò merè gratis maiorem copiam gratiæ perfectioribus, quam imperfectioribus, contulerit, quando eas creauit, & maiora auxilia eis præstiterit, quibus ad maius decernerent meritum. Tum etiam quoniam cum ad operandum nullum habeant impedimentum, nihilque quod eas retardet, vt nos habemus partem sensitiuam liberam nostrum arbitrium retardantem, rationi est consonum, vt Angeli per suum arbitrium operati fuerint toto conatu: quare cum perfectiores plus potuerint conari, intensiusque valuerint operari, meritum verò ex parte conatus, intentionis, & feruoris in operando augeatur: consequens est, vt rationi sit valde cononum, Angelos perfectiores in naturalibus plus meruisse, ad maioremque gratiam & gloriam peruensisse. In eadem sententia videtur fuisse Damascenus 2. lib. fidei orthodoxæ cap. 3. dum dixit: *Per Verbum Dei creati sunt Angeli, & per sanctificationem Spiritus sancti perfecti pro sue dignitatis & ordinis ratione illuminationem & gratiam participantes.*

Angeli quæ portionem gratiæ habuerunt sine propria dispositione, quam fecerunt.

Illud admonerim, ex eo quòd D. Thomas hoc loco doceat, Angelos quò perfectioris fuerunt naturæ, eò efficacius ad Deum fuisse conuersos, plùsque gratiæ fuisse consecutos, non sequi illum existimasse rotam gratiam fuisse illis datam pro qualitate conuersionis, dependenterque à conuersione tamquam à dispositione ad primam gratiam: in gratia enim Angelis collata distinguenda est portio, quæ data est illis ex propriis meritis gratia diuina adiutis, tamquam augmentum gratiæ merè gratis data: distinguenda etiam est alia portio illis omnino gratis data: non secus ac in nobis distinguitur augmentum gratiæ, quod nobis datur ex nostris meritis, à prima gratia merè gratis nobis collata.

Molina in D. Thom.

A Quando ergo D. Thomas docet, gratiam collatam illis fuisse pro quantitate conuersionis illorum in Deum, loquitur de prima illa portione gratiæ, quam distinximus: non verò de secunda.

Illud etiam obserua, doctrinam hanc D. Thomæ, & Magistri non esse certam: natura namque humana ad altiore gradum eleuata est in Christo & in Beata Virgine, quàm natura Angelica: illis in naturalibus perfectiores sint euecta. Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit, ait Paulus ad Hebræos 2. Præterea multi ex hominibus, vt Apostoli, martyres, & insignes Confessores, & ordinati sunt ad maiorem gratiam, & gloriam, quàm multi Angelorum. Deinde quod ad secundum fundamentum D. Thomæ attinet, sicut Angeli perfectiores in naturalibus pro libertate sui arbitrij peccare potuerunt, & de facto quidam eorum peccauerunt: sic pro eadem libertate potuerunt remissius operari, quàm alij inferiores in naturalibus, vel exercere se in operibus minoris meriti ex suo genere. Quò fit, vt de hac re nihil sit certum: tamen si probabilitate non careant fundamenta, quibus innixus est D. Thomas.

D. Thomas & Magistri opinionem non esse omnino certam.

ARTICVLVS VII.

Vtrum in Angelis beatis remaneat cognitio naturalis.

CONCLUSIO D. Thomæ est. In Angelis cum visione beatifica manet cognitio naturalis quam de Deo habent per suam substantiam, & per cæteras res creatas. Similiter cum dilectione supernaturali patriæ, manet dilectio naturalis. Ratio est, quoniam actus naturalis non repugnat supernaturali de eodem obiecto, quemadmodum actus fidei repugnat visioni beatificæ propter ineuidentiam: & idcirco licet actus fidei manere non possit cum visione beatifica, scientia tamen naturalis de Deo optimè potest manere. Verùm de hac re tertia parte, cum de scientia animæ Christi, & de merito Christi fuerit sermo, erit disputandum.

Angelos vna cum visione beatifica habere cognitionem naturalem de Deo.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Angelus beatus peccare possit.

QUESTIONEM hanc discussimus de beatis 1. 2. q. 4. art. 4. nonnulla adiecimus q. 10. artic. 2. Faber Stapulensis in lib. de triplici Magdalena, D. Thomam reprehendit, quòd asseruerit Angelos non posse peccare. Nam, inquit, Iob cap. 4. habetur: *In Angelis suis reperit prauitatem.* Hoc tamen testimonium intelligitur de Angelis dum erant in via, verùmque est ratione demonum, qui conuerunt. Quòd si Faber est arbitratus, Angelos beatos post adeptam beatitudinem posse se ipsa peccare, sanè grauitèr errauit, vt art. 4. est ostensum.

Angeli beati peccare non possunt.

ARTICVLVS IX.

Vtrum Angeli beati in beatitudine possint proficere.

MAGISTER in 2. dist. 11. probabilis existimauit, Angelos vsque ad diem iudicij in merito, & beatitudine proficere. Contrariam conclusionem statuit D. Thomas hoc loco: **fff** Angelos

Quid hoc de re falso Magister senserit.

Angelos videlicet in beatitudine præmiõe essentiali non proficere. Ratio artic. 4. præcedente est reddita. Præter ea autem quæ ibi dicta sunt, potest id confirmari: Quoniam homines beati proficere nequeunt in beatitudine: ergo neque Angeli. Consequentia videtur nota, cum sit par ratio. Antecedens verò, præter testimonia art. 4. citata, probatur ex illo ad Galat. 6. *Quæ seminaverit homo, hæc & metet: qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam: ergo dum tempus habemus operemur bona: quasi aperit dicat, post hanc vitam non amplius esse tempus seminandi ac metendi.*

Gaudia accidentalialia beatorum an cadant sub meritum.

Commédât memoriæ doctrinam Divi Thomæ hoc loco in responsione ad tertium nempe gaudia accidentalialia, in quibus proficiunt beati, iuxta illud Luca 15. *Gaudium erit in celo super uno peccatore penitentiam agente, ita ad beatitudinē accidentaliam beatorum pertinere, ut illa propriè loquendo, non mereantur beati, nec propriè accipiant ea in præmium: sed ex natura ipsa beatitudinis profuere, ut beatus gaudeat de bono suorum proximorum, & peculiari quadam ratione de eo, cuius ipse fuit aliquo modo causa, aut quod est alicuius, qui cum ipso magis, quàm cum aliis beatis, aliquo modo coniunctus est. Confirmari potest, eiusmodi gaudia non cadere sub merita beatorum: quoniam quoddam beati illa habeant, pendet ex libero arbitrio peccatoris, qui vult, aut non vult converteri, suscipere aut non suscipere monitiones Angeli custodis: ergo gaudium illud non conferitur Angelo beato in præmium, sed posita beatitudine resultat in beato naturaliter ex hypothesi, quod ponatur obiectum ab alieno arbitrio pendens. Gloria corporis, aureolæ Martyrum, Virginum, & Doctorum, licet non pertineant ad gloriam animæ essentialē, cadunt tamen aliquo modo sub meritum, quod tales beati habuerunt in via, non vero sub meritum, quod post adeptam beatitudinē essentialē habeant in patria. Et de beatitudine quidem corporis, dubitandum non est, quin cadat sub meritum viæ.*

Item gloria corporis & aureolæ.

QVÆSTIO LXIII.

De Angelorum malitia.

ARTICVLVS I.

Utrum malum culpe possit esse in Angelis.

Angeli sui pro natura sunt capaces malitia.

CONCLUSIO affirmat, & est de fide, ut patet ex illo Job. 4. *In Angelis suis reperit prauitatem, & ex multis aliis testimoniis Scripturæ, ex quibus constat, Angelos de facto peccasse. Ratio potissima conclusionis est, quia habent libertatem arbitrij, neque sunt tãtæ perfectionis in suis naturalibus, quin apprehenso aliquo bono, quod rectæ rationi & legi Dei sit contrarium, amplecti illud possint per suum liberum arbitrium, atque adeo declinare à recta ratione, & lege Dei, ac peccare, non solum contra legem supernaturalem, sed etiam contra naturalem. Neque verum est, eam felicitatem moralem, quam viribus suis naturalibus possunt comparare, esse illis naturalem, ut naturale distinguitur contra liberum, hoc est, contra id quod in eorum arbitrio est comparare, aut non comparare. Et enim licet sine difficultate comparare possint felicitatem moralem naturalem: eò quod (si attendere velint) facillè perspicere possunt, quid rationi*

Beatitudo moralis an sit Angelis naturalis.

rectæ sit consonum, quidque ab ea dissonet, nullamque difficultatem patiantur ex parte sensualitatis, quam non habent: nihilominus nullum est obiectum (præter infinitum & illimitatum bonum clarè visum) comparatione cuius non habeant libertatem quoad exercitium actus, & multa sunt bona particularia cum recta ratione pugnantia, comparatione quorum libertatem habeant: quoad speciem actus, ita ut vel complecti, vel respicere illa possint, prout maluerint, ac proinde peccare possunt contra legem naturalem, tam omitiendo, quàm committendo. Ac sancti, qui id negant, veras virtutes morales in Angelis negant, imò & felicitatem moralem, laudemque ex ea consequentem.

ARTICVLVS II. & III.

Utrum Luciferi peccatum fuerit superbia appetitque esse ut Deus.

DISPVATIO VNICA.

Hæc disputatio dilucidior sit in sequentia membra est diuidenda.

MEMBRVM I.

Sententia D. Thomæ, & sectatorum illius.

SENTENTIA D. Thomæ his duobus articulis & in responso ad quartum articuli primi, sequentibus conclusionibus continetur.

Prima est. Id quod Angelus, quando primò peccauit, appetiit, non potuit esse malum, sed bonum: quare non peccauit ex parte rei, quam appetiuit, quasi illa esset mala, sed ex parte modi eam appetendi, quia scilicet non appetiit, ut debuit.

Secunda est. Primum peccatum Angeli fuit superbia: & illud consecutum est inuidia.

Tertia est. Angelus, quando peccauit, appetiuit esse ut Deus: non per æqualitatem, sed per similitudinem quamdam.

Quarta est. Primum peccatum Angeli in eo positum fuit, quod vel appetiuit suam beatitudinē naturalem, tamquam vltimum finem simpliciter, non curando de beatitudine supernaturali, ad quam ordinabatur per gratiam: vel appetiuit vltimam beatitudinē, ad quam ordinabatur supernaturaliter per gratiam, appetendo tamen illam suis viribus naturalibus, non curando de diuino auxilio. Atque in vtroque eatenus appetiuit similitudinem quamdam cum Deo, quatenus appetiuit habere suam beatitudinē vltimam ex suis naturalibus: quod est proprium Dei.

Fundamentum primæ conclusionis D. Thomæ est, quoniam arbitratu voluntatem nihil posse appetere, nisi quod per intellectum fuerit prius iudicatum esse bonum: quare cum in intellectu Angeli non fuerit error ante peccatum: alioquin pena præcessisset culpam: consequens est, ut id quod Angelus, quado primò peccauit, appetiit, non fuerit malum, sed bonum, ac proinde ut non peccauerit ex parte rei, quam appetiuit, sed ex parte modi, quo eam appetiit, quia scilicet non ut oportuit illam appetiit. Vnde peccauit Angelus sine errore ex parte intellectus, eò quod iudicium quo ante appetitionem iudicauit, rem quam appetiit esse bonam, verum erat: at verò peccauit per actuale inaduertentiam ad modum, quem in appetendo debebat.